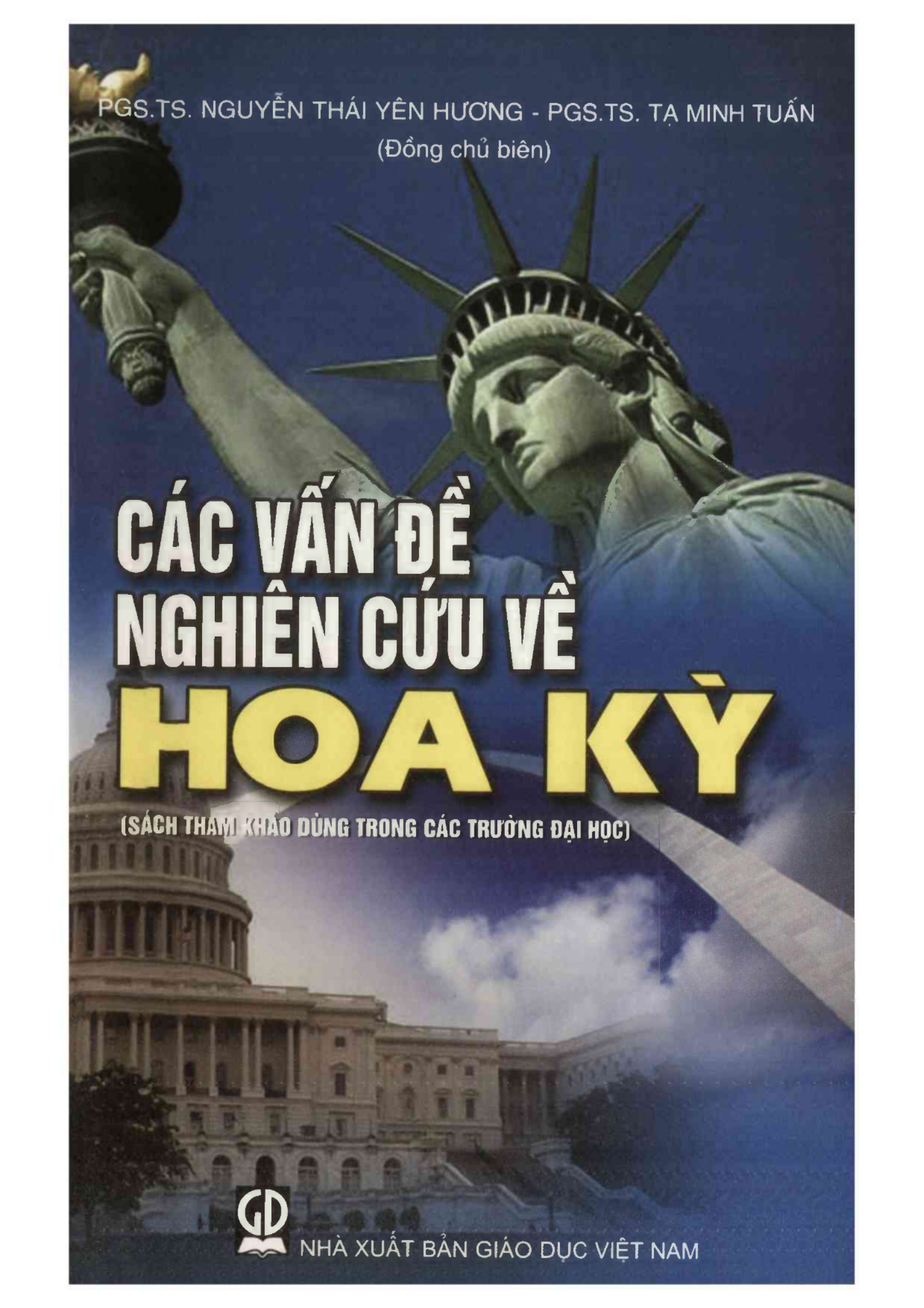

The background of the book cover features a composite image. The upper portion shows the head and crown of the Statue of Liberty, with its seven spikes, set against a clear blue sky. The lower portion shows the United States Capitol building in Washington, D.C., with its iconic dome and classical architecture, under a sky with soft white clouds. The overall color palette is dominated by blues and greys, with the yellow of the title text providing a strong contrast.

PGS.TS. NGUYỄN THÁI YÊN HƯƠNG - PGS.TS. TẠ MINH TUẤN
(Đồng chủ biên)

CÁC VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU VỀ **HOA KỲ**

(SÁCH THAM KHẢO DÙNG TRONG CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC)

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

HỌC VIỆN NGOẠI GIAO

PGS.TS. NGUYỄN THÁI YÊN HƯƠNG – PGS.TS. TẠ MINH TUẤN
(Đồng chủ biên)

CÁC VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU VỀ HOA KỲ

(Sách tham khảo dùng trong các trường Đại học)

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

Ban tuyển chọn và biên soạn:

PGS.TS. Nguyễn Thái Yên Hương

PGS.TS. Tạ Minh Tuấn

ThS. Nguyễn Minh Ngọc

ThS. Trịnh Thị Thu Huyền

LỜI NÓI ĐẦU

Thời gian qua, Hoa Kỳ học đã trở thành một lĩnh vực được nghiên cứu và giảng dạy tại nhiều cơ sở đào tạo bậc Đại học và trong các trung tâm nghiên cứu hàng đầu ở Việt Nam. Đến nay, một số trường đại học đã đưa các môn học về Hoa Kỳ vào chương trình học tự chọn cho sinh viên năm thứ tư, trong đó chủ yếu tập trung vào các vấn đề về lịch sử, văn hóa - xã hội và chính sách đối ngoại Hoa Kỳ. Do quan hệ quốc tế của Việt Nam ngày càng mở rộng, nhu cầu tìm hiểu và nghiên cứu về Hoa Kỳ trong sinh viên cũng tăng lên. Tuy nhiên, hiện nay chưa có các tài liệu tham khảo mang tính hệ thống và tương đối toàn diện về Hoa Kỳ được xuất bản bằng tiếng Việt.

Là một cơ sở đào tạo hàng đầu của Việt Nam về quan hệ quốc tế, Học viện Ngoại giao đã đưa môn học về chính sách đối ngoại Hoa Kỳ vào chương trình đào tạo được mười năm. Nhận thấy tính cấp thiết của việc cung cấp thông tin nhiều mặt về Hoa Kỳ cho sinh viên trong các trường đại học, Học viện Ngoại giao cho ra mắt bạn đọc cuốn tài liệu tham khảo với tựa đề “Các vấn đề nghiên cứu về Hoa Kỳ”. Được sự ủng hộ của Văn phòng đại diện Quỹ Châu Á tại Hà Nội và của các tác giả, trong tay quý vị độc giả là một cuốn sách được các cán bộ nghiên cứu và giảng dạy của Học viện tuyển chọn và biên soạn công phu. Chúng tôi mong rằng sinh viên theo học ngành Quan hệ quốc tế và Hoa Kỳ học không chỉ có thêm tài liệu để học tập, mà còn có điều kiện bổ sung, cập nhật kiến thức về Hoa Kỳ. Đây là nỗ lực nhằm góp phần phát triển nghiên cứu và giảng dạy về Hoa Kỳ ở Việt Nam. Học viện Ngoại giao xin cảm ơn sự hợp tác của các tác giả có bài viết trong cuốn sách này và rất mong nhận được những ý kiến đóng góp quý báu của bạn đọc để chất lượng của cuốn sách được hoàn thiện hơn trong các lần tái bản sau.

Mọi góp ý xin gửi về Công ty Cổ phần Sách Đại học - Dạy nghề 25 Hàn Thuyên - Hà Nội.

Xin trân trọng cảm ơn!

Giám đốc Học viện Ngoại giao

ĐẶNG ĐÌNH QUÝ

Lời cảm ơn

Ban biên soạn xin chân thành cảm ơn Văn phòng đại diện Quỹ Châu Á tại Hà Nội đã hỗ trợ dự án xuất bản cuốn sách này. Chúng tôi trân trọng cảm ơn Lãnh đạo Học viện Ngoại giao đã tạo điều kiện và ủng hộ chúng tôi trong suốt quá trình thực hiện dự án. Sự đóng góp nhiệt tình của các tác giả là chìa khóa thành công của cuốn sách. Chúng tôi cảm ơn các tác giả đã cho phép tái đăng các bài viết của mình; đồng thời chúng tôi xin cảm ơn các nhà nghiên cứu, các giảng viên của nhiều trường đại học, viện nghiên cứu đã dành thời gian và công sức đóng góp ý kiến nhận xét xác đáng cho bàn thảo cuốn sách.

Cuối cùng, chúng tôi xin cảm ơn các sinh viên Học viện Ngoại giao đã giúp đỡ trong việc sưu tầm một số bài viết; cảm ơn các thành viên trong ban biên soạn đã làm việc tích cực, đặc biệt là ThS. Nguyễn Minh Ngọc, để cuốn sách ra mắt bạn đọc đúng kế hoạch.

Thay mặt Ban biên soạn

PGS.TS. NGUYỄN THÁI YÊN HƯƠNG

PGS.TS. TẠ MINH TUẤN

CHƯƠNG 1

LỊCH SỬ, VĂN HÓA VÀ XÃ HỘI HOA KỲ

1. LỊCH SỬ VĂN MINH HOA KỲ THEO CÁCH LÝ GIẢI CỦA CÁC HỌC THUYẾT LỊCH SỬ VÀ VĂN HÓA CỦA CÁC NHÀ NGHIÊN CỨU HOA KỲ HỌC

Tác giả: PGS. TS. Nguyễn Thái Yên Hương¹

Cách đây gần 100 năm, một nhà triết học và sử học nổi tiếng người Ý, Benedetto Croce đã viết “mọi lịch sử thật sự chỉ là lịch sử hiện thời”. Theo cách nhận xét như vậy, ông đã thể hiện quan điểm rằng lịch sử chỉ có ý nghĩa ở mức độ nó đáp ứng suy nghĩ của những người nhìn nhận được trong quá khứ vấn đề của tương lai. Cách nhìn nhận này có thể nói là khá thích hợp với các nhà viết sử của nước Mỹ, bởi vì dường như các nhà sử học hoặc giảng dạy lịch sử của nước Mỹ thường có chiều hướng giải thích lịch sử theo các trường phái tồn tại trong thời đại của họ hoặc theo luận thuyết họ tự đúc kết từ kinh nghiệm nghiên cứu của mình. Việc đổi mới tư duy nghiên cứu lịch sử không chỉ tồn tại ở Mỹ mà ở cả các nước phương Tây, vì như Fernand Braudel tuyên bố ở bài diễn văn của ông đọc lúc được kết nạp vào Viện Hàn lâm Pháp năm 1985 “sử học không ngừng bị căn vặn, buộc

¹ PGS. TS. Nguyễn Thái Yên Hương, Học viện Ngoại giao.

phải đổi mới, cần thiết phải có những lần trở lại liên tiếp. Vì nếu mọi xã hội đều nhất thiết quay về quá khứ của mình để tự biện minh, để tìm thấy ngoài thời gian, những thủ thuật, chỗ náu hay duyên cớ, ngay cả những lời an ủi, thì xã hội đó cũng chờ đợi những lời giải đáp mới cho câu hỏi mới làm cho nó trần trụi”². Và theo họ, một nhà sử học, muốn tồn tại, buộc phải khẳng định sự khác biệt của mình, phải vứt bỏ ảnh hưởng của người khác, phải định rõ chỗ đứng trong thế hệ mình³.

Ngoài ra, một thực tế rõ ràng là cho đến nay, trong cộng đồng nghiên cứu về lịch sử các nền văn minh, dường như các nhà nghiên cứu Mỹ thường đi đầu trong việc sản sinh ra các giả định hoặc trường phái hay các luận thuyết để giải thích một hiện tượng hoặc một giai đoạn lịch sử nhất định. Đây liệu có phải là một nhận xét chính xác hay không? Và điều này có ảnh hưởng như thế nào đối với cách thức người Mỹ đánh giá và nhìn nhận thế giới hay không? Nhìn chung, sở dĩ các nhà sử học Mỹ thường đưa ra cách giải thích khác nhau theo từng giai đoạn lịch sử là do một số nguyên nhân sau:

Thứ nhất, quan điểm của các nhà sử học Mỹ ở mỗi thế hệ nhất định thường bị ảnh hưởng bởi những thay đổi lớn diễn ra của chính Liên bang Mỹ. Thường các nhà nghiên cứu đều muốn viết ra các kết quả nghiên cứu của mình, cho dù là tinh tế hoặc rõ ràng về các vấn đề hoặc về những dự báo đối với thời kỳ họ đang sống hoặc tương lai. Vì vậy, mỗi thế hệ tiếp sau đó, thường viết lại lịch sử của nước Mỹ, một phần nhằm thỏa mãn những nhu cầu do thời đại của họ đặt ra và một phần cũng là để khẳng định “cái tôi” của mỗi nhà nghiên cứu. Ví dụ, trong thời kỳ đầu lập quốc, do ảnh hưởng của tư tưởng Thanh giáo⁴ các nhà sử học Mỹ đã coi nước Mỹ được tạo nên bởi ý nguyện của Chúa Trời. Vùng Anh Mới được Chúa chọn để cho những người con của Chúa có được cuộc sống tốt hơn. Tác phẩm đáng được đề ý trong thời kỳ này là “Về trang trại của Plimouth” (*Of Plimouth Plantation*) của William Bradford⁵. Đến thời kỳ chịu ảnh hưởng của Phong trào khai sáng, các nhà sử học Mỹ lại coi đất nước này là kết quả của sự tiến bộ của trí tuệ và con người...

² Guy Thuillier và Jean Tulard (2002). Các trường phái lịch sử. (Bản dịch). Nxb. Thế giới. Tr. 6.

³ Guy Thuillier và Jean Tulard. *Bđd*. Tr. 11.

⁴ Tiếng Anh: the Puritan.

⁵ Tác phẩm này mô tả những nhóm người Thanh giáo Anh đặt chân đến Hà Lan và sau là định cư ở Vùng đất mới theo ý nguyện của Chúa. (TG).

Thứ hai, bức tranh về lịch sử nước Mỹ thường thay đổi do những biến chuyển trong suy nghĩ của chính giới sử học. Chúng xảy ra ngay trong nội tại các công trình nghiên cứu của giới sử học hoặc các nhà nghiên cứu bởi vì lịch sử cũng như các nguyên tắc khoa học khác, khi phát triển theo hướng được định hình, thường hướng đến việc tạo nên một điều gì mới. Và khi các nhà nghiên cứu cảm thấy rằng họ đã đạt tới giới hạn nhất định, trong việc vận dụng cách thức giải thích có thể được cộng đồng của họ chấp nhận, họ thường hoặc đưa ra những chỉnh sửa đối với một quan điểm, mặc dù có thể đang ở vị trí có ưu thế hoặc ở vị trí không cao và hướng chúng theo một hướng mới mà chính bản thân các nhà nghiên cứu mong đợi.

Hơn thế nữa, có một thực tế là mỗi thế hệ các nhà nghiên cứu người Mỹ thường giải thích lịch sử theo cách nhìn nhận của thế hệ họ. Tại sao lại như vậy? Một trong những lý giải quan trọng nhất chính là các học giả Mỹ thường có khuynh hướng xem xét lại quá khứ theo những ý tưởng, giả thuyết và cách lập luận nổi trội trong thời đại họ sinh trưởng. Các nhà nghiên cứu thường đều phát triển môi trường cho quan điểm riêng của họ hình thành và có thể truyền bá rộng rãi. Vì vậy, mỗi thế hệ sử gia Mỹ đều tìm cách viết lại sử của đất nước theo cách thức phù hợp với cách suy nghĩ của bản thân họ. Mặc dù còn có những lý do khác giải thích cho việc suy diễn khác nhau của các nhà sử học Mỹ về lịch sử của Liên bang Mỹ nhưng sự thay đổi về môi trường là một trong những nhân tố quan trọng đưa đến sự thay đổi nhất thời về quan điểm của một số nhà sử học về quá khứ. Bên cạnh đó, việc tự coi mình là trường phái nào khi lý giải một hiện tượng cũng là thói quen của các nhà nghiên cứu.

Rõ ràng, các nhà nghiên cứu sử học không thể “xem xét văn minh Mỹ như xem xét văn minh nước khác.” Nền văn minh này sẽ còn tiếp tục thay đổi, vì đây là một nền văn minh quá ngắn nếu đem ra so với các nền văn minh lâu đời khác đã tồn tại. Việc nghiên cứu và tham khảo cách thức các nhà nghiên cứu Hoa Kỳ học đưa ra các luận thuyết hoặc các trường phái hoặc cách họ giải thích một vấn đề văn hóa hay lịch sử sẽ giúp cho giới học giả nói chung và các giảng viên giảng dạy lịch sử thế giới trong hệ thống các trường đại học Việt Nam có thêm sự nhận biết về phương pháp lý giải tồn tại trong cộng đồng nghiên cứu quốc tế. Nhằm góp phần giải đáp cho những thắc mắc nêu ở phần trên, tác giả công trình này sẽ tập trung vào hai vấn đề chính sau:

1.1. Một số học thuyết thường được vận dụng trong nghiên cứu văn minh Hoa Kỳ

Cách đề cập và phân tích văn minh Mỹ là rất phong phú, đa dạng, ở nhiều mức độ và bao hàm cả tính tích cực lẫn tiêu cực. Cho đến nay, đến thời kỳ hiện tại, cộng đồng các nhà nghiên cứu và giảng dạy Hoa Kỳ học đã xây dựng và hình thành nhiều trường phái và luận thuyết được nhiều người đề cập trong các công trình nghiên cứu văn minh Hoa Kỳ của mình. Để tìm hiểu cũng như lý giải lịch sử nước Mỹ và văn minh Hoa Kỳ, các nhà nghiên cứu thường tham khảo những luận thuyết lớn do một số học giả có tên tuổi khởi xướng. Các nhà văn nổi tiếng, từ Thomas Jefferson, Frederick Jackson Turner, Hector St. John Crèvecoeur trong thế kỷ XVIII và Alexis de Tocqueville, Harriet Martineau, Max Weber, William James và Lord Bryce trong thế kỷ XIX đến Gunnar Myrdal, David Potter, Zangwill và Louis Hartz trong thế kỷ XX đều được coi là những người có những phân tích xác đáng về nước Mỹ trong thời kỳ đầu. Ngày nay, các nhà khoa học được coi là hàng đầu trong lĩnh vực nghiên cứu xã hội và văn hóa Mỹ như Samuel P. Huntington, Walter Dean Burnham, Ira Katznelson; các nhà sử học, xã hội học như Kenneth Karst, John Diggins và các nhà phân tích khác vẫn đang tiếp tục tìm kiếm, khai phá và lý giải cho những nhận định về quá trình hình thành và phát triển của nước Mỹ. Các luận thuyết này được đưa ra trong những thời kỳ lịch sử nhất định của nước Mỹ, bao quát chiều hướng phát triển của những thói quen và tập quán chung, thể hiện những đặc điểm chính của xã hội, con người Mỹ trong thời điểm mà luận thuyết đó được sinh ra. Đây là những luận thuyết được hầu hết các nhà nghiên cứu Mỹ vận dụng để tìm hiểu về đất nước, con người Mỹ và là “những luận thuyết hữu ích nhất, sáng sủa nhất, đầy đủ nhất”⁶. Nhằm cung cấp thêm một nguồn tham khảo, tác giả bài viết xin giới thiệu dưới đây một số luận thuyết chính, cơ bản mặc dù được đưa ra từ thời kỳ đầu nhưng góp phần lý giải xác đáng nền văn minh của Hoa Kỳ, và vẫn có giá trị trong thời đại hiện nay.

Thuyết Nền dân chủ (Democracy) của Alexis de Tocqueville⁷ nghiên cứu các

⁶ Jean-Pierre Fichou (1998), *Văn minh Hoa Kỳ*, Bản dịch, Nxb. Thế giới. Tr. 6.

⁷ Thuyết này được thể hiện qua tác phẩm “Democracy in America” do Alexis de Tocqueville viết, được xuất bản lần đầu tiên vào năm 1835 và sau đó tái bản năm 1840 và